

Після «прильоту»: як зберегти майно та захистити бізнес

Книга оформлена не просто як видання про компенсацію збитків, а як практичний юридичний посібник для власника майна, підприємця, керівника підприємства та адвоката, який має діяти одразу після обстрілу, пожежі, вибуху, ракетного чи дронного удару.

Актуальність видання особливо посилюється новою практикою Верховного Суду 2026 року: суд наголошує на необхідності належного документування шкоди та допускає використання як доказів актів обстеження, експертних висновків, фото- і відеофіксації, реєстрових даних і документів про право власності. Водночас звернення за державною компенсацією не є єдиним можливим способом захисту.

Р. В. Гайворонський

ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ»: ЯК ЗБЕРЕГТИ МАЙНО ТА ЗАХИСТИТИ БІЗНЕС

**РУЙНУВАННЯ, ПОШКОДЖЕННЯ ТА ВТРАТА
МАЙНА: АЛГОРИТМ ДІЙ У ПЕРШІ ГОДИНИ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗБИТКІВ, ДОКАЗУВАННЯ
ТА ЗАХИСТ ВІД ШТРАФІВ. СУДОВА ПРАКТИКА
ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ**

Харків
«Право»
2026

Гайворонський Р. В.

Г15 Після «прильоту»: як зберегти майно та захистити бізнес : Руїнування, пошкодження та втрата майна: алгоритм дій у перші години, документування збитків, доказування та захист від штрафів. Судова практика Верховного Суду та ЄСПЛ : [наук.-практ. юрид. посіб.] / Р. В. Гайворонський. – Харків : Право, 2026. – 474 с.

ISBN 978-617-8852-38-2

Книга оформлена не просто як видання про компенсацію збитків, а як практичний юридичний посібник для власника майна, підприємця, керівника підприємства та адвоката, який має діяти одразу після обстрілу, пожежі, вибуху, ракетного чи дронного удару.

Актуальність видання особливо посилюється новою практикою Верховного Суду 2026 року: суд наголошує на необхідності належного документування шкоди та допускає використання як доказів актів обстеження, експертних висновків, фото- і відеофіксації, реєстрових даних і документів про право власності. Водночас звернення за державною компенсацією не є єдиним можливим способом захисту.

УДК [347.513+342.9.03](477)

ISBN 978-617-8852-38-2

© Гайворонський Р. В., 2026
© ТОВ «Видавничий дім «Право»,
2026

КОНЦЕПЦІЯ КНИГИ

1. Загальна концепція

Книга задумана як **науково-практичне видання нового покоління**, присвячене комплексному правовому та організаційному захисту майна, бізнесу і майнових прав після ракетних, авіаційних, артилерійських, дронівих та інших атак унаслідок збройної агресії.

Її головна особливість полягає у тому, що дослідження починається не з питання **«як отримати компенсацію?»**, а з принципово важливішого питання:

«Що потрібно зробити в перші хвилини, години та дні після пошкодження або знищення майна, щоб у майбутньому не втратити право на його відшкодування?»

Книга поєднує цивільно-правові, господарсько-правові, процесуальні, адміністративні, податкові, доказові та організаційні механізми захисту.

2. Головна ідея книги

Основна концепція видання ґрунтується на простій формулі:

ПОДІЯ → ФІКСАЦІЯ → ДОКАЗИ → ОЦІНКА → КОМПЕНСАЦІЯ → СУДОВИЙ ЗАХИСТ.

Втрата майна внаслідок обстрілу є лише початком юридичної проблеми.

Після самої події виникає ціла система правових питань:

кому належало майно;

що саме було пошкоджено або знищено;

коли і за яких обставин це сталося;

чи пов'язана шкода саме з військовою атакою;

яким є розмір шкоди;

якими доказами це підтверджується;

як правильно провести інвентаризацію;

чи можна розпочинати ремонт;

як списати знищене майно;

як відобразити втрати в бухгалтерському та податковому обліку;

як отримати державну компенсацію;

як заявити вимоги до страховика;
як захиститися від штрафних санкцій;
як захистити бізнес від претензій контрагентів;
як сформувавши доказову базу для суду;
які вимоги можуть бути заявлені до винної сторони;
які стандарти захисту права власності сформовані ЄСПЛ.

Тому книга розглядає пошкодження майна **не як окрему подію, а як комплексний юридичний процес**, який починається одразу після атаки.

3. Наукова проблема дослідження

Ключова науково-практична проблема полягає у відсутності у власника або керівника підприємства єдиного алгоритму, який би поєднував:

фіксацію події + збереження доказів + визначення збитків + державну компенсацію + страхове відшкодування + бухгалтерський облік + податковий захист + договірні відносини + судовий захист.

На практиці ці питання часто розглядаються ізольовано.

Книга пропонує **єдину систему захисту**, у якій кожна дія після пошкодження майна оцінюється з точки зору її подальшого доказового та правового значення.

4. Мета книги

Метою книги є формування **практичної системи дій власника майна, підприємця, керівника підприємства та адвоката після пошкодження або знищення майна**, яка дозволяє:

своєчасно зафіксувати факт події;
зберегти первинні докази;
правильно оформити пошкодження;
встановити причинний зв'язок між атакою та шкодою;
визначити реальний розмір збитків;
правильно оформити бухгалтерські та податкові наслідки;
використати доступні механізми компенсації;
захистити бізнес від договірних санкцій;
захистити підприємство від претензій контролюючих органів;

сформувати доказову базу для судового процесу;
забезпечити ефективний захист права власності.

5. Основний принцип книги «СПОЧАТКУ ДОКАЗИ – ПОТІМ РЕМОНТ».

Цей принцип є центральним для всієї концепції.

Власник, який одразу після обстрілу починає:

прибирати уламки;

демонтувати конструкції;

вивозити пошкоджене обладнання;

утилізувати товар;

ремонтувати приміщення;

замінювати пошкоджені частини,

може ненавмисно знищити докази, необхідні для встановлення:

характеру пошкодження;

причин його виникнення;

масштабу руйнувань;

вартості відновлення;

причинного зв'язку;

розміру збитків.

Тому книга навчає не лише «що робити», а й «чого не робити».

6. Концепція «перших 24 годин»

Окремим концептуальним елементом книги стане алгоритм:

ПЕРШІ 60 ХВИЛИН –

ПЕРШІ 6 ГОДИН –

ПЕРШІ 24 ГОДИНИ –

ПЕРШІ 72 ГОДИНИ –

ПЕРШИЙ ТИЖДЕНЬ.

Для кожного періоду визначаються:

юридично необхідні дії;

документи;

докази;

відповідальні особи;

заборонені дії;

потенційні ризики;
подальші процесуальні наслідки.

Це перетворює книгу на **практичний навігатор після надзвичайної події**.

7. Концепція «доказового паспорта майна»

Однією з авторських практичних моделей книги пропонується створення

«ДОКАЗОВОГО ПАСПОРТА ПОШКОДЖЕНОГО МАЙНА».

До нього включаються:
відомості про власника;
правовстановлюючі документи;
технічні характеристики;
фотографії до пошкодження;
фотографії після пошкодження;
відеозаписи;
документи поліції;
документи ДСНС;
акти обстеження;
експертні висновки;
оцінка вартості;
документи про ремонт;
бухгалтерські документи;
документи про компенсацію;
страхові документи;
судові документи.

Таким чином, книга пропонує перейти від хаотичного накопичення документів до **структурованої доказової системи**.

8. Концепція доказування

Особливе місце посідає модель:

ФАКТ → ДОКАЗ → ДЖЕРЕЛО → ДОСТОВІРНІСТЬ → ПРИЧИННИЙ ЗВ'ЯЗОК → РОЗМІР ШКОДИ.

Для кожної юридично значущої обставини читач отримує відповідь:

Що потрібно довести?

Чим це доводити?

Хто повинен це підтвердити?

Коли доказ потрібно отримати?

Які ризики виникають у разі його відсутності?

9. Захист не лише майна, а й бізнесу

Книга принципово виходить за межі теми фізичного руйнування.

Обстріл може спричинити:

припинення виробництва;

простій;

втрату товару;

втрату обладнання;

втрату документів;

неможливість виконання договорів;

прострочення поставки;

втрату доходу;

додаткові витрати;

необхідність релокації;

звільнення або переміщення працівників;

податкові ризики;

штрафні санкції;

претензії контрагентів.

Тому окрема концептуальна лінія книги:

**«ЗАХИСТИТИ НЕ ЛИШЕ МАЙНО – ЗАХИСТИТИ ЗДАТ-
НІСТЬ БІЗНЕСУ ПРАЦЮВАТИ».**

10. Концепція багаторівневого захисту

Книга будується за принципом **семи рівнів захисту:**

Рівень 1. Безпека

Збереження життя і здоров'я людей.

Рівень 2. Фіксація

Документування події та її наслідків.

Рівень 3. Доказування

Формування доказової бази.

Рівень 4. Оцінка

Визначення реального розміру збитків.

Рівень 5. Компенсація

Використання державних та інших механізмів відшкодування.

Рівень 6. Захист бізнесу

Податкові, договірні, трудові та господарські наслідки.

Рівень 7. Суд

Захист порушеного права та стягнення збитків.

11. Верховний Суд та ЄСПЛ як основа правового аналізу

Книга не обмежується викладенням законодавства.

Кожен ключовий правовий механізм аналізується через:

практику Верховного Суду;

актуальні правові висновки;

відступи від попередніх правових позицій;

практику судів першої та апеляційної інстанцій;

практику ЄСПЛ;

стандарти доказування;

принцип ефективного засобу юридичного захисту;

принцип пропорційності;

гарантії статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Особлива увага приділяється питанню:

Чи може держава забезпечити ефективний захист права власності особи, якщо майно було знищене або пошкоджене внаслідок воєнних дій?

12. Практична спрямованість

Книга повинна бути максимально прикладною.

Після кожного складного правового питання доцільно використовувати блоки:

ПРАКТИКА ВС.

ПРАКТИКА ЄСПЛ.

ТИПОВА ПОМИЛКА.

ЩО РОБИТИ.

ЧОГО НЕ РОБИТИ.

АЛГОРИТМ.

ЧЕКЛІСТ.

ЗРАЗОК ДОКУМЕНТА.

ДОКАЗОВА МАТРИЦЯ.

Це дозволить перетворити теоретичний матеріал на **інструмент** безпосереднього використання у практиці.

13. Цільова аудиторія

Книга орієнтована на:

власників нерухомості;
фізичних осіб;
підприємців;
керівників підприємств;
засновників та учасників юридичних осіб;
бухгалтерів;
фінансових директорів;
юрисконсультів;
адвокатів;
оцінювачів;
судових експертів;
страхових фахівців;
органи місцевого самоврядування;
державні органи;
суддів.

14. Практичний результат для читача

Після опрацювання книги читач повинен отримати можливість відповісти на сім ключових питань:

1. ЩО РОБИТИ?

2. ЩО ЗАФІКСУВАТИ?

3. ЯКІ ДОКУМЕНТИ ОТРИМАТИ?

4. ЯКІ ДОКАЗИ ЗБЕРЕГТИ?

5. ЯК ПОРАХУВАТИ ЗБИТКИ?

6. ДЕ І ЯК ОТРИМАТИ КОМПЕНСАЦІЮ?

7. ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЄ ПРАВО В СУДІ?

15. Унікальність

Унікальність видання полягає у поєднанні в одному дослідженні: **воєнної шкоди + права власності + доказування + оцінки збитків + компенсації + страхування + бізнес-ризиків + податків + договорів + судового захисту + практики Верховного Суду + практики ЄСПЛ.**

Тобто книга створює єдину юридичну карту дій після пошкодження або знищення майна.

16. Авторська формула

«ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ» ЧАС ПРАЦЮЄ ПРОТИ ДОКАЗІВ».

Чим більше часу проходить після події, тим більший ризик:

втрати слідів;

зміни стану об'єкта;

втрати документів;

втрати цифрових доказів;

неможливості встановити причину пошкодження;

неможливості точно визначити розмір збитків.

Тому основна практична теза книги:

Кожна година після пошкодження майна може мати доказове значення.

17. Очікуваний результат видання

Має стати не просто коментарем законодавства, а **практичним юридичним посібником дій після воєнного пошкодження або знищення майна.**

Її кінцева мета – сформувати у читача алгоритмічне мислення:

НЕ ПАНІКУВАТИ → ЗАБЕЗПЕЧИТИ БЕЗПЕКУ → ЗАФІКСУВАТИ → ЗБЕРЕГТИ → ОЦІНИТИ → ОФОРМИТИ → ЗАЯВИТИ → ЗАХИСТИТИ.

Саме ця послідовність повинна стати **структурним і методологічним стрижнем усього видання.**

Це має бути видання не про те, **що вже сталося**, а про те, **що потрібно зробити після цього**, щоб:

не втратити докази;
правильно зафіксувати пошкодження;
зберегти майно та документи;
визначити реальний розмір збитків;
захистити підприємство від претензій контролюючих органів;
правильно оформити страховий випадок;
отримати компенсацію;
підготувати доказову базу для суду;
заявити вимоги до міжнародних механізмів відшкодування;
не допустити помилок, які у майбутньому можуть унеможливити стягнення збитків.

Програма «**Відновлення**» передбачає механізм компенсації за пошкоджене нерухоме майно, а інформація про пошкодження може подаватися через портал «Дія». (Законодавство України) Водночас Верховний Суд у 2026 році окремо підкреслив, що судовий захист не можна автоматично ставити в залежність від попереднього проходження процедури за Порядком № 381. (ipLex)

АНОТАЦІЯ

«ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ»: ЯК ЗБЕРЕГТИ МАЙНО ТА ЗАХИСТИТИ БІЗНЕС» – це комплексне науково-практичне видання, присвячене правовим, організаційним та доказовим питанням, що виникають після руйнування, пошкодження або знищення майна внаслідок ракетних ударів, атак безпілотників, артилерійських обстрілів, пожеж, вибухів та інших наслідків збройної агресії.

Книга побудована навколо практичного принципу: **після пошкодження майна час працює не лише на його відновлення, а й на збереження доказів**. Саме тому особливу увагу приділено діям власника, керівника підприємства або адвоката у перші хвилини, години та дні після події.

У виданні послідовно розглядаються питання первинної фіксації пошкоджень, фото- та відео документування, складання актів, взаємодії з поліцією, ДСНС та іншими органами, збереження цифрових доказів, підтвердження права власності, встановлення причинного зв'язку між воєнною подією та заподіяною шкодою, проведення інвентаризації, оцінки та експертизи.

Окремі розділи присвячено **визначенню реального розміру збитків**, відновлювальній вартості майна, вартості знищених активів, обладнання, товарів і транспортних засобів, а також документальному підтвердженню втрат та упущеної вигоди.

Значну увагу приділено правовим механізмам **державної компенсації, «Свідновлення», Реєстру збитків, страховому відшкодуванню та судовому захисту**. Аналізуються також проблеми відмови у компенсації, оскарження рішень уповноважених органів та співвідношення адміністративних, компенсаційних і судових механізмів захисту.

Самостійний блок книги присвячено **захисту бізнесу після обстрілу**. Досліджуються питання простою, релокації, втрати товарів та обладнання, знищення бухгалтерських і електронних документів, неможливості виконання договірних зобов'язань, форс-мажору, штрафних санкцій, трудових відносин, бухгалтерського обліку та податкових наслідків.

Особливе місце займає **доказування в суді**. Запропоновано практичну модель формування «доказового паспорта пошкодженого майна», доказові матриці та алгоритми встановлення факту події, характеру пошкоджень, причинного зв'язку, права власності та розміру шкоди.

Правові положення книги проілюстровано **актуальною практикою Верховного Суду та Європейського суду з прав людини**, зокрема щодо права власності, ефективного засобу юридичного захисту, справедливого балансу, пропорційності, доказування та відшкодування майнової шкоди.

Практична цінність видання полягає у тому, що поряд із теоретичним і правовим аналізом читач отримує **готові алгоритми дій, чеклісти, доказові матриці, таблиці розрахунку збитків, зразки актів, заяв, претензій, клопотань та процесуальних документів**.

Книга розрахована на **власників нерухомого та рухомого майна, підприємців, керівників підприємств, учасників юридичних осіб, бухгалтерів, юрисконсультів, адвокатів, оцінювачів, судових експертів, страхових фахівців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також усіх осіб, чие майно або бізнес зазнали втрат унаслідок воєнних дій**.

Головна практична формула видання:

БЕЗПЕКА → ФІКСАЦІЯ → ДОКАЗИ → ОЦІНКА → КОМПЕНСАЦІЯ → ЗАХИСТ БІЗНЕСУ → СУД.

Книга покликана допомогти не лише **відновити зруйноване, а й зберегти право на належне документальне, компенсаційне та судове відшкодування заподіяної шкоди**.

ВСТУП

ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ» ПОЧИНАЄТЬСЯ НЕ ЛИШЕ ВІДНОВЛЕННЯ – ПОЧИНАЄТЬСЯ БОРІТЬБА ЗА ДОКАЗИ

Ракетний удар, атака безпілотною, артилерійський обстріл, вибух або пожежа, спричинена воєнними діями, змінюють життя людини чи роботу підприємства за лічені секунди. Ще вчора будинок, квартира, магазин, склад, офіс, виробниче приміщення, автомобіль, обладнання або товар були звичайним майном, яким власник міг вільно користуватися. Після удару частина цього майна може бути пошкоджена, знищена або стати непридатною для використання.

Проте юридична проблема виникає не лише в момент руйнування.

Вона продовжується після того, як згасла пожежа, припинилася робота рятувальників, територію залишили правоохоронці, а власник почав думати про ремонт.

Саме в цей момент постає принципове питання:

Як довести через місяць, рік або декілька років те, що сьогодні можна побачити власними очима?

Як довести, що майно було саме таким до пошкодження?

Як довести, що воно було знищене або пошкоджене саме внаслідок конкретної воєнної події?

Як підтвердити його належність?

Як визначити розмір збитків?

Як довести вартість знищеного обладнання, товару або будівлі?

Як підтвердити витрати на відновлення?

Як довести втрату доходу?

Як пояснити контрагенту неможливість виконання договору?

Як захистити підприємство від штрафних санкцій?

Як правильно відобразити втрату майна в бухгалтерському та податковому обліку?

І зрештою, **як перетворити наслідки воєнного удару на належно оформлену юридичну вимогу про відшкодування шкоди?**

Саме на ці питання покликана відповісти ця книга.

Зміст

Концепція книги	3
Анотація	12
Вступ	14
Передмова	24

Розділ І

ПЕРШІ ГОДИНИ ПІСЛЯ ОБСТРІЛУ	31
1.1. Що робити одразу після «прильоту».....	31
1.2. Безпека людей як першочерговий обов'язок.....	32
1.3. Коли можна заходити на територію	33
пошкодженого об'єкта	33
1.4. Виклик ДСНС та поліції.....	34
1.5. Повідомлення власника, керівника підприємства та відповідальних осіб	34
1.6. Фіксація часу та обставин події.....	35
1.7. Забезпечення охорони території.....	36
1.8. Недопущення знищення слідів	37
1.9. Що категорично не можна робити до проведення первинної фіксації.....	37
1.10. Алгоритм «Перші 60 хвилин».....	38

Розділ ІІ

ФІКСАЦІЯ ПОШКОДЖЕНЬ: ЯК НЕ ВТРАТИТИ ДОКАЗИ	41
2.1. Фотофіксація	41
2.2. Відеофіксація.....	42
2.3. Фіксація загального вигляду об'єкта.....	43
2.4. Фіксація кожного пошкодження окремо	44
2.5. Фото до початку прибирання	44
2.6. Геолокація та дата фотографування	45
2.7. Метадані цифрових доказів	46
2.8. Відеоогляд об'єкта	46
2.9. Показання очевидців.....	47
2.10. Фото та відео з камер спостереження	47
2.11. Дані телефонів та інших пристроїв.....	48
2.12. Соціальні мережі як джерело доказів	49
2.13. Засвідчення цифрових доказів.....	50
2.14. Електронний доказ у цивільному та господарському процесі	50

Розділ III

АКТУВАННЯ ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА	52
3.1. Акт обстеження	52
3.2. Акт про пошкодження майна	53
3.3. Акт підприємства	54
3.4. Акт комісії	54
3.5. Акт ДСНС	55
3.6. Документи поліції	56
3.7. Документи органів місцевого самоврядування	56
3.8. Фіксація наслідків пожежі	57
3.9. Фіксація вибухової хвилі	58
3.10. Фіксація уламкових пошкоджень	58
3.11. Фіксація пошкодження обладнання	59
3.12. Фіксація знищення товару	60
3.13. Фіксація пошкодження транспортних засобів	60

Розділ IV

ЯК ВСТАНОВИТИ, ЩО ШКОДА ЗАВДАНА

САМЕ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ	63
4.1. Причинний зв'язок як ключовий елемент доказування	63
4.2. Встановлення факту обстрілу	64
4.3. Встановлення часу події	65
4.4. Встановлення місця падіння ракети або БпЛА	66
4.5. Уламки боєприпасів	66
4.6. Дані правоохоронних органів	67
4.7. Дані ДСНС	68
4.8. Дані військових адміністрацій	68
4.9. Експертне встановлення причин пошкодження	69
4.10. Причинний зв'язок: типові помилки позивача	70

Розділ V

МАЙНО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	73
5.1. Квартира	73
5.2. Житловий будинок	74
5.3. Садовий / дачний будинок	75
5.4. Земельна ділянка	76
5.5. Господарські споруди	76
5.6. Автомобіль	77
5.7. Інше рухоме майно	78

5.8. Знищене майно	79
5.9. Пошкоджене майно	80

Розділ VI

МАЙНО ПІДПРИЄМСТВА ПІСЛЯ ОБСТРІЛУ	83
6.1. Будівлі та споруди	83
6.2. Офісні приміщення	85
6.3. Виробничі приміщення	86
6.4. Складські приміщення.....	87
6.5. Обладнання.....	88
6.6. Транспорт.....	89
6.7. Товарні запаси	90
6.8. Сировина.....	91
6.9. Незавершене виробництво	92
6.10. Документи підприємства.....	93
6.11. Сервери та комп'ютерна техніка	94
6.12. Знищення електронних даних.....	95

Розділ VII

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗНИЩЕНОГО ТА ПОШКОДЖЕНОГО МАЙНА	100
7.1. Інвентаризація після обстрілу.....	101
7.2. Інвентаризаційна комісія	102
7.3. Первинні документи	103
7.4. Основні засоби	104
7.5. Товарні запаси	105
7.6. Документальне підтвердження вартості.....	106
7.7. Списання знищеного майна	107
7.8. Ремонт пошкодженого майна.....	108
7.9. Податкові наслідки.....	109
7.10. ПДВ	110
7.11. Податок на прибуток.....	110
7.12. Податкові ризики після втрати документів.....	111
Висновок до розділу	114

Розділ VIII

ЯК ПОРАХУВАТИ РЕАЛЬНИЙ РОЗМІР ЗБИТКІВ	116
8.1. Поняття реальних збитків	117
8.2. Упущена вигода	118

8.3. Вартість відновлення	119
8.4. Ринкова вартість	120
8.5. Вартість знищеного майна	120
8.6. Вартість ремонту	121
8.7. Втрата товару	122
8.8. Втрата обладнання	122
8.9. Витрати на демонтаж	123
8.10. Витрати на транспортування	124
8.11. Витрати на тимчасове переміщення бізнесу	124
8.12. Витрати на оренду іншого приміщення	125
8.13. Втрата доходу	126
8.14. Експертна оцінка збитків	127
Висновок до розділу	130

Розділ IX

ЕКСПЕРТИЗА ТА ОЦІНКА	131
9.1. Коли потрібен оцінювач	131
9.2. Коли потрібен експерт	133
9.3. Будівельно-технічна експертиза	134
9.4. Товарознавча експертиза	136
9.5. Економічна експертиза	137
9.6. Експертиза причин пошкодження	138
9.7. Незалежна оцінка	140
9.8. Типові помилки під час визначення збитків	141
9.9. Доказове значення експертного висновку	143
Висновок до розділу	145

Розділ X

ЄВІДНОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНА КОМПЕНСАЦІЯ	147
10.1. Правова природа єВідновлення	147
10.2. Пошкоджене майно	148
10.3. Знищене майно	149
10.4. Подання повідомлення	150
10.5. Подання заяви	151
10.6. Державний реєстр пошкодженого та знищеного майна	152
10.7. Визначення розміру компенсації	153
10.8. Житловий сертифікат	154
10.9. Грошова компенсація	155
10.10. Відмова у компенсації	155
10.11. Оскарження рішення	156

10.12. Судовий захист	157
Висновок до розділу	160

Розділ XI

МІЖНАРОДНИЙ РЕЄСТР ЗБИТКІВ	164
11.1. Правова природа Реєстру	164
11.2. Які збитки можуть бути заявлені	165
11.3. Підготовка доказів	166
11.4. Підтвердження права власності	167
11.5. Підтвердження факту пошкодження	168
11.6. Підтвердження розміру збитків	169
11.7. Цифрові докази	170
11.8. Співвідношення Реєстру збитків і національного суду	171
11.9. Співвідношення Реєстру та «Відновлення»	173
11.10. Практичний алгоритм роботи адвоката	174
11.11. Доказова карта заяви до Реєстру	175
11.12. Типові помилки заявника	175
11.13. Реєстр збитків як частина комплексної стратегії захисту	176
Висновок до розділу	177

Розділ XII

БІЗНЕС ПІСЛЯ ОБСТРІЛУ	178
12.1. Чи може підприємство продовжувати роботу	178
12.2. Тимчасове переміщення бізнесу	180
12.3. Простій	181
12.4. Евакуація працівників	182
12.5. Збереження трудових документів	183
12.6. Відсутність працівників	184
12.7. Дистанційна робота	185
12.8. Перенесення виробництва	185
12.9. Втрата контрагентів	186
12.10. Неможливість виконання договорів	187
12.11. Антикризовий план підприємства після обстрілу	189
12.12. Загальний алгоритм збереження бізнесу	189
Висновок до розділу	190

Розділ XIII

ЯК ЗАХИСТИТИСЯ ВІД ШТРАФІВ ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ»	192
13.1. Форс-мажор і воєнні обставини	192

13.2. Неможливість виконання договірних зобов'язань.....	194
13.3. Прострочення поставки.....	195
13.4. Знищення товару.....	196
13.5. Знищення документів.....	197
13.6. Податкові перевірки.....	199
13.7. Перевірки Держпраці.....	200
13.8. Порухення строків звітності.....	201
13.9. Відповідальність керівника.....	202
13.10. Документування об'єктивної неможливості виконання обов'язку.....	203
13.11. Загальний алгоритм захисту від штрафів.....	206
13.12. Формула захисту від штрафу.....	207
Висновок до розділу.....	208

Розділ XIV

ДОГОВОРІ ПІСЛЯ ВОЄННОГО ПОШКОДЖЕННЯ.....	209
14.1. Форс-мажорне застереження.....	209
14.2. Зміна строків виконання договору.....	211
14.3. Розірвання договору.....	212
14.4. Перегляд ціни.....	213
14.5. Неможливість поставки.....	214
14.6. Загибель товару.....	215
14.7. Втрата предмета договору.....	216
14.8. Листування з контрагентом.....	216
14.9. Претензія.....	218
14.10. Судовий спір.....	219
14.11. Договірне дос'є після «прильоту».....	220
14.12. Алгоритм роботи з договором після воєнного пошкодження.....	220
Висновок до розділу.....	221

Розділ XV

СТРАХОВЕ ВІДШКОДУВАННЯ.....	223
15.1. Воєнні ризики.....	223
15.2. Страховий договір.....	225
15.3. Повідомлення страховика.....	226
15.4. Документування страхового випадку.....	227
15.5. Оцінка збитків.....	229
15.6. Відмова страховика.....	230
15.7. Оскарження відмови.....	231
15.8. Судова практика.....	232

15.9. Страхування та інші механізми відшкодування	234
15.10. Практичний алгоритм отримання страхового відшкодування.....	235
Висновок до розділу	236

Розділ XVI

ДОКАЗУВАННЯ В СУДІ	237
16.1. Предмет доказування	237
16.2. Належність доказів	239
16.3. Допустимість доказів.....	240
16.4. Достовірність доказів	241
16.5. Достатність доказів.....	241
16.6. Причинно-наслідковий зв'язок	242
16.7. Розмір збитків.....	243
16.8. Право власності.....	244
16.9. Фото- та відеодокази.....	245
16.10. Електронні докази.....	246
16.11. Експертний висновок.....	247
16.12. Показання свідків.....	248
16.13. Презумпції та стандарт доказування.....	249
Висновок до розділу	255

Розділ XVII

ПОЗОВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ.....	258
17.1. Вибір способу захисту	259
17.2. Визначення відповідача.....	269
17.3. Юрисдикція	277
17.4. Підсудність	284
17.5. Позовні вимоги.....	289
Висновок до підрозділів 17.4, 17.5	297
17.6. Розрахунок збитків.....	297
17.7. Докази	305
17.8. Забезпечення доказів	316
17.9. Забезпечення позову	322
17.10. Судовий збір	326
Висновок до підрозділів 17.8–17.10.....	331
17.11. Виконання рішення	331
17.12. Правова позиція Верховного Суду щодо доказування шкоди, завданої збройною агресією	337
Висновок до підрозділів 17.11, 17.12	343

17.13. Типові помилки при підготовці позову	344
17.14. Практичний алгоритм підготовки позову	356
17.15. Доказова матриця позову	368
17.16. Позов як завершення «доказового ланцюга»	369

Розділ XVIII

ВЕРХОВНИЙ СУД: НОВІ ПРАВОВІ ВИСНОВКИ.....370

18.1. Верховний Суд як чинник формування нової моделі захисту майнових прав в умовах війни	370
18.2. Справа № 308/9708/19: судовий імунітет держави-агресора.....	370
18.3. Справа № 233/2082/21: відповідальність держави-окупанта.....	371
18.4. Справа № 757/339/23: юрисдикція спору як самостійна проблема...	372
18.5. Справа № 945/1826/24: новий етап – доказування шкоди.....	373
18.6. Доказовий паспорт майна крізь призму практики Верховного Суду	374
18.7. Інші актуальні напрями практики Верховного Суду 2022–2026 років	374
18.8. Основні тенденції практики Верховного Суду у 2022–2026 роках.....	375
18.9. Практичне значення правових висновків Верховного Суду для адвоката.....	376
18.10. Верховний Суд і концепція «доказового паспорта пошкодженого майна»	376
18.11. Головний практичний висновок.....	377
18.12. Висновок до розділу	378

Розділ XIX

ПРАКТИКА ЄСПЛ380

19.1. Стаття 1 Першого протоколу	380
19.2. Захист права власності	381
19.3. Позитивні зобов'язання держави	382
19.4. Ефективний засіб юридичного захисту	383
19.5. Мирне володіння майном	383
19.6. Законність втручання.....	384
19.7. Пропорційність.....	384
19.8. Справедливий баланс	385
19.9. Легітимні очікування	386
19.10. Компенсація за втрату майна	386
Висновок до розділу	387

Розділ XX

ТИПОВІ ПОМИЛКИ ВЛАСНИКА ТА БІЗНЕСУ	389
20.1. Почали ремонт до фіксації	389
20.2. Не викликали поліцію.....	390
20.3. Не зафіксували пошкодження	391
20.4. Не зберегли фото та відео.....	391
20.5. Викинули знищене обладнання	392
20.6. Не провели інвентаризацію.....	393
20.7. Не підтвердили право власності	393
20.8. Не підтвердили вартість майна	394
20.9. Не визначили причинний зв'язок	395
20.10. Не зафіксували упущену вигоду	395
20.11. Не повідомили страховика	396
20.12. Не повідомили контрагента	396
20.13. Не оформили простій.....	397
20.14. Не захистилися від претензій контролюючих органів	397
20.15. Подали позов без належної доказової бази	398
20.16. Помилка, яка об'єднує всі інші: відсутність доказового паспорту	399
20.17. Таблиця самоперевірки власника	399
20.18. Алгоритм виправлення помилок	400
20.19. Головний практичний висновок	400

Розділ XXI

АЛГОРИТМИ ДІЙ.....	402
21.1. Перші 24 години.....	402
21.2. Перші 72 години.....	404
21.3. Пошкоджено квартиру	404
21.4. Знищено будинок	405
21.5. Пошкоджено автомобіль.....	405
21.6. Знищено магазин.....	406
21.7. Знищено виробниче підприємство	407
21.8. Пошкоджено обладнання.....	407
21.9. Знищено документи	408
21.10. Пошкоджено товар	409
21.11. Підприємство не може працювати	410
21.12. Отримано відмову в компенсації.....	410

21.13. Страховик відмовив у виплаті	411
21.14. Контрагент вимагає штраф	411
21.15. Податковий орган вимагає документи	412
21.16. Універсальний алгоритм для власника	413
21.17. Формула доказового алгоритму	413
21.18. Головне правило алгоритмів	414

Розділ XXII

«ДОКАЗОВИЙ ПАКЕТ ПІСЛЯ ПРИЛЬОТУ».....	416
--	------------

Розділ XXIII

ПРАКТИЧНІ ФОРМИ ТА ШАБЛони.....	417
--	------------

23.1. Акт первинної фіксації пошкоджень.....	417
23.2. Акт внутрішньої комісії підприємства.....	418
23.3. Акт інвентаризації пошкодженого майна	418
23.4. Заява до поліції.....	419
23.5. Заява до ДСНС	419
23.6. Повідомлення страховій компанії	420
23.7. Лист контрагенту про форс-мажорні обставини.....	420
23.8. Повідомлення працівникам.....	421
23.9. Наказ про простій	421
23.10. Наказ про створення комісії.....	422
23.11. Наказ про проведення інвентаризації.....	422
23.12. Акт списання знищеного майна.....	422
23.13. Запит на проведення оцінки.....	423
23.14. Запит експерту.....	423
23.15. Претензія до страховика.....	424
23.16. Заява про компенсацію	424
23.17. Заява про забезпечення доказів	425
23.18. Позовна заява про відшкодування шкоди	425
23.19. Клопотання про призначення експертизи.....	425
23.20. Таблиця розрахунку збитків.....	426
23.21. Правила використання практичних форм.....	427
23.22. Принцип «один факт – один доказ»	427
23.23. Доказовий пакет справи	428
23.24. Фінальна форма «Доказовий паспорт»	428
23.25. Головний практичний принцип	429

Додатки	431
Додаток 1	
ЧЕКЛІСТ «ПІСЛЯ ПРИЛЬОТУ»	431
Додаток 2	
ТАБЛИЦЯ РОЗРАХУНКУ ЗБИТКІВ	432
Додаток 3	
МАТРИЦЯ ДОКАЗУВАННЯ	433
 Післямова	 434
Висновок	441
Список використаних джерел	453

Виробничо-практичне і наукове видання

Гайворонський Руслан Володимирович

ПІСЛЯ «ПРИЛЬОТУ»: ЯК ЗБЕРЕГТИ МАЙНО ТА ЗАХИСТИТИ БІЗНЕС

**РУЙНУВАННЯ, ПОШКОДЖЕННЯ ТА ВТРАТА
МАЙНА: АЛГОРИТМ ДІЙ У ПЕРШІ ГОДИНИ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗБИТКІВ, ДОКАЗУВАННЯ
ТА ЗАХИСТ ВІД ШТРАФІВ. СУДОВА ПРАКТИКА
ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ**

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 29.09.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 27,5. Обл.-вид. арк. 13,3. Тираж 100 пр. Зам. № 759

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (097) 445-07-79
Вебсайт: <https://promart.in.ua>
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025

Перейти на сайт →